

Журавльова Н. Ю.

науковий співробітник лабораторії
консультативної психології та психотерапії

Гурлева Т. С.

кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник
лабораторії консультативної психології та психотерапії

Інститут психології імені Г. С. Костюка

Національної академії педагогічних наук України

м. Київ, Україна

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ДРУЖИНАМ ДЕМОБІЛІЗОВАНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: МОЖЛИВОСТІ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПСИХОТЕРАПІЇ

В період зовнішньої агресії, економічної та політичної нестабільності в Україні гостро постає питання психологічної допомоги – консультування і психотерапії – різним категоріям громадян [1].

Значимість професійної підтримки, зокрема, сімей демобілізованих військовослужбовців активно дискутується у наукових колах як у нашій країні, так і за кордоном (В. Глебов, Є. Варлакова, О. Кляпець, І. Пампура, В. Остапович та ін.). Ці питання обговорюються у вітчизняних засобах масової інформації, в інтерв'ю українських військових психологів, психологів-волонтерів, практикуючих психотерапевтів (А. Баца, О. Еверет, З. Кісарчук, А. Козінчук, В. Панок, І. Рева та ін.). Сім'ї військових несуть посилене емоційне навантаження під час очікування чоловіків з зони бойових дій та після їх демобілізації.

Виражене емоційне і фізичне напруження відчувають дружини бійців, адже на їх плечі лягає додаткове навантаження: нерідко жінкам важко справлятися з емоційною нестабільністю чоловіків, що повернулися з фронту, складно витримувати їх небажання контактувати з соціумом, їх закритість, апатичність, відстороненість, підвищену дратівливість. Дружини часто скаржаться на сімейний дискомфорт, напруженість у стосунках, конфлікти, їм нелегко зрозуміти і прийняти зміни, що відбулися в їхніх чоловіків. Жінки говорять про власну підвищену тривогу, дратівливість, втому, безсоння, про страх за подальшу долю родини в цілому.

Беручи до уваги можливі складнощі післявоєнного етапу життя сім'ї, фахівці розглядають категорію дружин бійців як окрему групу, яка потребує професійної психологічної підтримки. У контексті психологічної роботи з дружинами військових видається важливим дослідження особливостей формування психотерапевтичного контакту з ними як важливої умови надання якісної психологічної допомоги. Розглянемо можливості гуманістичної психотерапії у встановленні контакту з жінками бійців.

Гуманістична психотерапія (від лат. *humanus* – людський) – це вид психологічної допомоги, що спрямована на утвердження цінності людського буття, базується на значущості актуальної ситуації, досвіду клієнта, на вірі у його конструктивні сили, здатність до свідомого і відповідального творення себе і власного життя (Ш. Бюлер, Д. Бьюдженталь, А. Маслоу, Р. Мей, К. Роджерс, В. Франкл та ін.). Центральна роль в гуманістичній психотерапії відводиться забезпеченню умов росту конструктивного начала людського Я, його цілісності [4]. Базовою умовою для забезпечення особистісного зростання клієнта у гуманістичному підході вважається якість ставлення психолога до людини, а саме, прояви прийняття, емпатії, поваги до неї, а також підтримка процесу переживання клієнта. Важливим є врахування цінностей, мотивів, насущних потреб клієнта, сприяння їх вивіщенню. Так, на рівні «більш високих потреб», пише А. Маслоу, «для людини стають важливими проблеми гордості, автономності, самоповаги, поваги з боку оточуючих, актуальними стають почуття власної значущості, заохочення, схвалення, довіри від навколишніх» [3, 252].

Зупинимось на таких аспектах формування психотерапевтичних стосунків з дружинами демобілізованих військовослужбовців як психологічні потреби даної категорії жінок і стиль взаємодії з ними. Досвід роботи з дружинами бійців виявляє такі значущі характеристики ставлення психолога до жінок, а саме – прийняття, розуміння, емпатія. Дружині військового дуже важливо відчутти, що психолог розуміє її емоційний стан, проявляє інтерес до її внутрішнього світу, не байдужий до турбот, тривоги жінки; приймає непростий і часом драматичний досвід дружини бійця, її переживання, не засуджує за суперечливі почуття чи вчинки, поважає її право на свою власну точку зору. Жінці важливо побачити у психологові таку людину, якій можна довірити тривоги, сумніви, надії і радощі, з якою можна говорити як про прості буденні речі, так і про дуже особисте, потаємне, негласне.

Особливе значення в роботі з українськими жінками-дружинами військових, за нашими спостереженнями, є розуміння і вміння психолога відгукнутися також на потребу у визнанні мужності і зусиль самих цих жінок в період випробувань, що випали на їх родину: у підтримці чоловіка, коли він воював; у визнанні неймовірної тривоги за нього під час його служби; у визнанні її зусиль по турботі про дітей і сім'ю, коли чоловік був на фронті; у визнанні того, що вона своєю причетністю до життя чоловіка-воїна, по суті, теж воювала за наше загальне благополуччя.

Таким чином, в психологічному контакті з дружиною воїна психологу важливо враховувати потребу жінки в повазі, у визнанні складнощів, з якими вона зіткнулася, та повазі до її внутрішньої стійкості в боротьбі з ними; важливо підтримувати її самооцінку, позитивний образ себе, прагнення до розвитку, а також її зусилля стосовно того, що вона робить для адаптації чоловіка після демобілізації. Стиль підтримуючого, партнерського, шанобливого спілкування є найбільш прийнятним для відгуку на зазначені психологічні потреби дружин ветеранів. Партнерський стиль спілкування бачиться нами продуктивним ще з наступних причин. По-перше, спілкування на рівних підтримує і зміцнює існуючі психологічні ресурси жінки: віру в себе і свої сили, підсилює її стійкість, вміння спиратися на внутрішню позицію «активного дорослого» на противагу позиції «залежної від обставин жертви». По-друге, спілкування на рівних дозволяє жінці засвоїти даний стиль взаємодії, а в подальшому спиратися на нього при контактуванні з чоловіком, і таким чином, вже в рідній людині підтримувати впевненість і почуття партнерства, що є ресурсним фактором в контексті ресоціалізації чоловіка, гармонізації його життя, а також життя сім'ї у цілому.

Відмітимо, що партнерський стиль спілкування при наданні психологічної допомоги є по суті діалогічним (Н. Антонюк, О. Бодальов, К. Митрофанов та ін.), бо саме діалог передбачає повагу, прийняття іншого з його інакшістю та суперечливостями, окреслює простір, в якому стають можливими прояви турботи, співчуття і любові, розгортання істинно людських стосунків (Г. Балл, Г. Дьяконов, В. Моляко, Т. Флоренська, Н. Чепелева, О. Ухтомський та ін.). Співучасники діалогу, за М. Бахтіним, створюють неподільну єдність і в цілісності кожен залишається незлитим з іншим [2, с. 129].

Теоретичний аналіз наукових джерел показав, що для усіх досліджених категорій постраждалих від зовнішньої агресії на сході України важливим є прийняття, прояви довіри, поваги, симпатії, співпереживання, співучасті, що є показниками діалогічної комунікації. Практика психологічної допомоги демобілізованим військовослужбовцям і результати дослідження свідчать про значення: розуміння, довіри і любові тощо з боку членів родини, зокрема дружин як найбільш близьких і значущих в емоційному сенсі людей; необхідність і позитивну роль саме діалогу між військовослужбовцями та їх найближчим оточенням; діалогічного ставлення до себе також очікує сім'я військового від психолога при отриманні психологічної допомоги.

Психолог має володіти навичками вибудови діалогу з клієнтом, бути компетентним у його встановленні та розгортанні. Налаштування на діалог, сам процес діалогічної взаємодії і «діалогічна незавершеність» складають етапи й умови успішної психологічної допомоги людині. Процес і результативність діалогу залежить від постановки психологом мети спілкування і засобів її досягнення. Результатом діалогу виступає породження нових орієнтирів, такого нового смислу, який допомагає людині зрозуміти життєву ситуацію, хвилюючу проблему, переосмислити власні можливості й об'єктивні умови знаходження рішення в кризових умовах, а також шляхи допомоги своїм рідним. Діалогічна позиція психолога в роботі з дружинами військовослужбовців сприяє формуванню діалогічної інтенції самих жінок, що розширює їх можливості розуміння себе і розвитку навичок самопідтримки; сприяє розвитку комунікативних навичок, необхідних для розв'язання різноманітних сімейних труднощів; допомагає їх чоловікам оволодівати досвідом діалогічних стосунків, що, у свою чергу, здійснює цілющий і стабілізуючий вплив на психоемоційний клімат усієї сім'ї.

Отже, діалогічна позиція психолога дозволяє органічно взаємопов'язувати такі чинники формування психотерапевтичного контакту, як врахування потреб дружин

демобілізованих військових (прийняття, розуміння, емпатія, визнання, повага) і стилю взаємодії з ними (підтримуючого, партнерського, буттєвого).

Орієнтація психолога на базові ідеї та цінності гуманістичної психотерапії, а саме – емпатію, прийняття, співчуття, увагу до людських стосунків, до їх діалогічного аспекту – є важливим підґрунтям здійснення якісної психотерапевтичної допомоги дружинам бійців, які повернулися зі фронту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні проблеми психології Т. 3: Консультативна психологія і психотерапія: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / За ред. Максименка С.Д. – Вінниця: ФОП Рогальська І.О., 2016.– Вип. 12. – 168 с.
2. Дьяконов Г. В. Гуманістична психотерапія К. Роджерса і психологія діалогу / Г. В. Дьяконов // Психологія і особистість. – 2012. – № 1. – С. 127-136.
3. Маслоу А.Г. Дальние пределы человеческой психики / А. Г. Маслоу. – СПб.: Евразия, 1997. – 430 с.
4. Роджерс К. Клиент – центрированная психотерапия : теория, современная практика и применение / Карл Роджерс ; [пер. с англ. Т. Рожковой, Ю. Овчинниковой, Г. Пимочкиной]. – Москва : Психотерапия, 2007. – 558 с.

**Громадська організація
«Південна фундація педагогіки»**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ РОБІТ
учасників міжнародної
науково-практичної конференції

**«СУЧАСНІ НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ
У ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІЦІ –
ПРОГРЕС МАЙБУТНЬОГО»**

19–20 травня 2017 р.

**Одеса
2017**

УДК 001.8:[159.9+37.01](063)
ББК 72+88+74я43
С 91

С 91 Сучасні наукові дослідження у психології та педагогіці – прогрес майбутнього:
Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції
(19–20 травня 2017 р., м. Одеса). – Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2017. –
124 с.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

УДК 001.8:[159.9+37.01](063)
ББК 72+88+74я43

© Автори статей, 2017
© Південна фундація педагогіки, 2017

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

Валюх Е. В. РЕАЛІЗАЦІЯ ВПРАВ ТА ТЕХНІК РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ТАНЦЮВАЛЬНОМУ ДУЕТІ.....	7
Гант О. Є. ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ – СПОРТИВНИХ ВОЛОНТЕРІВ	10
Євин М. А. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У СТУДЕНТІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	12
Журавльова Н. Ю., Гурлева Т. С. ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ДРУЖИНАМ ДЕМОБІЛІЗОВАНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: МОЖЛИВОСТІ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПСИХОТЕРАПІЇ	14
Корчакова Н. В. РОЗГОРТАННЯ ПРОСОЦІАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ У ПЕРІОД ПІЗНЬОЇ ЗРІЛОСТІ.....	17
Литвинчук М. Ю. МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ В СТРУКТУРІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ.....	20
Малик Я. К. ХАРАКТЕРИСТИКА ПСИХІЧНОЇ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ У БОКСЕРІВ З РІЗНИМ РІВНЕМ СПОРТИВНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ.....	22
Омельченко М. С. ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ «АКМЕ» В ОСОБИСТІСНОМУ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ.....	24
Балла Л. В., Семка Т. В. ПІСОЧНА ТЕРАПІЯ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	27
Тарасова О. О., Шукалова О. С. СТРЕС У УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ.....	29
Черепехіна О. А. СТИЛІ ПЕРЕЖИВАННЯ ЖІНКОЮ ВАГІТНОСТІ	32
СЕКЦІЯ 2. ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ	
Палінчак В. М. КОМУНІКАЦІЯ ЯК ФУНКЦІЯ УПРАВЛІННЯ.....	35

Сенечко А. Ю. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ БЕЗПЕКИ ПРАЦІ.....	38
---	----

СЕКЦІЯ 3. ПЕДАГОГІЧНА ТА КОРЕКЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ

Булеза Б. Я. КОРЕКЦІЙНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНА РОБОТА З ДЕЗАДАПТОВАНИМИ ДІТЬМИ В ПРИТУЛКАХ ДЛЯ НЕПОВНОЛІТНІХ	41
Луцик Г. О. ХАРАКТЕРОЛОГІЧНІ ПРОЯВИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ	43
Ревасевич І. С. ПСИХОКУЛЬТУРНІ ПЕРЕДУМОВИ СТАБІЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНОЇ АДАПТОВАНOSTІ У СИСТЕМІ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ.....	46

СЕКЦІЯ 4. ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ТА ПРОФЕСІЙНИЙ САМОРОЗВИТОК ПЕДАГОГА: ПРОБЛЕМИ Й ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Гордій Н. М. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДНЗ ДО ВЗАЄМОДІЇ З РОДИНОЮ	50
Kravets S. F. DEMANDS TO PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF UNIVERSITY TEACHERS OF ESP COURSES	53
Попович І. Є. ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ДОСЛІДНИКА У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ.....	55

СЕКЦІЯ 5. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МІЖЕТНІЧНИХ І МІЖКУЛЬТУРНИХ ВІДНОСИН

Козубовська І. В., Байбакова О. О. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЯК СКЛАДОВОЇ МІЖЕТНІЧНИХ ВІДНОСИН В США.....	59
---	----

СЕКЦІЯ 6. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Мажец Б. В. НОВАТОРСЬКІ ТЕНДЕНЦІЇ У ДОШКІЛЬНІЙ ПЕДАГОГІЦІ В ПОЛЬЩІ.....	62
Прус Л. О. В. О. СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ДО ПРОФЕСІЇ ВЧИТЕЛЯ	66
Triakina O. A., Soloviova O. V. THE ISSUES OF LEARNING LANGUAGES IN THE CONTEXT OF REASONABLY NECESSARY PERIOD OF TIME	69

Хайдарі Н. І. СИМВОЛІКА ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ У ПРИВАТНИХ ШКОЛАХ-ПАНСІОНАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ.....	71
--	----

СЕКЦІЯ 7. ФІЛОСОФІЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ. СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ

Повідайчик О. С. НАУКОВИЙ СВІТОГЛЯД СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧИМИЙ ФЕНОМЕН.....	75
---	----

Сенченко Я. С. НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В СЕРЕДНІХ ПРОФЕСІЙНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ У ХІХ – ХХ СТ.: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ.....	77
--	----

СЕКЦІЯ 8. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ

Дмитренко А. П. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ НЕСТАНДАРТНОГО ФІЗКУЛЬТУРНОГО ОБЛАДНАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	81
---	----

Довбня С. О., Мажинська В. В. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.....	83
--	----

Ільчишин Н. М., Лотфі Гаруді Г. С. ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	86
---	----

Корякіна І. В. ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СТАВЛЕННЯ ДО СВІТУ ПРИРОДИ У ДІТЕЙ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ В ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ ЖИВОПИСОМ.....	88
---	----

Ульченко Ю. В. ФУНКЦІОНАЛЬНІ КОМПОНЕНТИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЕЛЕКТРОННОЇ БІБЛІОТЕКИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	91
--	----

Шломенко О. Б. ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ МЕДИКІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	94
---	----

Щербій А. О. ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	97
---	----

СЕКЦІЯ 9. ПЕРЕХІД ДО БАГАТОРІВНЕВОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Жигірь В. І.

ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ
МАГІСТРАНТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У ВНЗ 99

СЕКЦІЯ 10. УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Гайдук А. С.

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ НА УРОКАХ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ
ЯК МЕТОДУ НАВЧАННЯ ГРАМАТИКИ 103

Кукса Б. В.

ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ
ДЛЯ РОЗВИТКУ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ
НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ 107

Нечта С. О.

ДИДАКТИЧНА ГРА НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ 109

Нечта С. О.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ 113

Сергієнко А. С.

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДУ ДО ВИВЧЕННЯ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У СИСТЕМІ НОВИХ ПІДХОДІВ 116

Стойка О. Я., Постолюк М. І.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ІНСТИТУЦІЙНИМИ
ПЕРЕТВОРЕННЯМИ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ США 120